

מדינה רשתית דיאלוגית

1.

אני מציע להקים מדינה, או לפחות לחבור לניסוי מחשבתי משותף כזה.

המדינה שאני חושב עליה היא מסוג **המדינה הרשתית**. אין הכוונה למדינה וירטואלית היושבת על רשת האינטרנט, אלא להתארגנות אנושית ממשית, המבוססת על אינטראקציות ממשיות בין אנשים. מה שעושה אותה רשתית הוא שהיא איננה מוגבלת לחלקת אדמה (שהטריטוריה שלה מוגדרת על ידי גבולותיה), ובמובן הזה היא דומה **לעבודת מקרמה** או רשת דייגים, היכולה להתפרש על פני מרחבים גדולים ו"מחוררים", החוצים את גבולותיהן של המדינות הקלאסיות.

מה שעושה אותה מדינה רשתית הוא:

מארג הקשרים בין האנשים,

ומערך ההסכמות שהם מסכימים עליהן,

ורשת שיתופי הפעולה המעשיים שהם מקיימים ביניהם.

מדינה כזו יכולה "לצוף" על פני מדינות הלאום, והיא לא סותרת את קיומן. גם לא את קיומן של מדינות רשתיות אחרות. בו זמנית היא **מקומית וגלובלית**.

מה שאני מציע, באופן יותר ספציפי, הוא מדינה רשתית-דיאלוגית.

2.

מדוע דווקא **מדינה**, ולא תנועה, קהילה, מפעל, דת או כל כותרת אחרת פחות "גדולה"?

מה שעושה אותה מדינה הוא תפיסה מערכתית המבקשת להקיף את **כל היבטי החיים**, ולשלב את הממד הרוחני/ערכי עם הממד המעשי המתגלם במציאות החברתית המשותפת.

הדגש על **ההקפה** של כל היבטי החיים (כלכלה, משפט, חינוך, תקשורת וכו') בא מתוך הבנה שהתארגנויות אנושיות פועלות בתוך הקשר של התארגנויות אחרות, משפיעות ומושפעות מהן באופן תלתי שמקשה על שינוי משמעותי. קשה לשנות את החינוך בלי לשנות את הכלכלה, וקשה לשנות את הכלכלה בלי לשנות את החינוך. ובאשר להתארגנויות אנושיות, לפעמים פשוט יותר להתחיל מבראשית, מאשר לשנות את הקיים.

מה שלא מונע מן המדינה הרשתית להיות רזה בכל אחד משלבי התפתחותה, מכילה רק היבטים מסוימים ולא אחרים. היבטים אלה נתונים בתוך ההקשר הכללי של המדינה החדשה, שגם אם אינו ממומש באופן מלא כרגע, מהווה את הרקע הרוחני/רעיוני שבו היבטים אלה פועלים ומתפתחים.

מדינה כזו יכולה להיות אפוא רזה או עבה, רחבת היקף או מצומצמת, כוללת אנשים רבים או מעטים, מקיפה תחומים רבים או מעטים. אבל **חזונה הוא שלם**.

3.

ההיסטוריה האנושית, היא כנראה הרבה יותר רבגונית מן הסיפור המודרני שלנו עליה. ניסויים חברתיים בממדים שונים, התקיימו לאורך כל ההיסטוריה האנושית, מטפחים צורות חיים שונות ומבנים חברתיים שהיה לנו קשה לדמיין כמותם אלמלא הדוגמאות שעוד נותרו בשולי התרבות המודרנית.

זה כנראה חלק מלהיות בני אדם. אנחנו לא רק בני גורל הנתונים לכוחות תרבותיים, אלא סוכנים פעילים, הממציאים צורות שונות של שיתופי פעולה, מעצבים את תרבותנו וחוקיה על פי ערכינו. כך היה בעבר, ואין סיבה שלא נמשיך ונתנסה בכך גם בעתיד. ואם כבר ראוי לשאול: מדוע תרבותנו נתקעה במודל אחד? מדוע אימצנו את הרעיון שיש צורה אחת טובה המהווה פתרון סופי להתארגנותנו? מדוע המודרנה רואה את ההיסטוריה רק כתולדות מפותלות שכל יעודן היה לילד את הפתרון הסופי הזה (הדמוקרטיה, מדינת הלאום, או מה שזה לא יהיה שאנו מקדשים)?

מה קרה לדמיון שלנו?

ואם כן, המאמץ לבנות מודלים אלטרנטיביים להתארגנות משותפת הוא ראוי, נחוץ ואפשרי.

ראוי: כאמור, כי זה מה שעשינו תמיד, ובמידה רבה זה מה מגדיר אותנו כאנשים: האדם הוא התהליך המתמיד של היעשות אדם. טוב שנמשיך לחפש אחר הטוב, גם במונחים אישיים וגם במונחים חברתיים ותרבותיים. אפילו לא נצליח לחדש הרבה, המאמץ ראוי. אם אנחנו לא נצליח, אחרים יצליחו.

נחוץ: כי נראה שאף על פי שהתקדמנו הרבה בטכנולוגיה, טרם השכלנו ליצור סביבה תרבותית העוזרת לאדם להזדקק למלוא קומתו האנושית, ולפעמים נראה שאנחנו רק הולכים ומתרחקים מן האפשרות הזו. נחוץ גם כי ייתכן שהמערך התרבותי הדומיננטי, בחוסר הרגישות שלו לטבע ולעצמו, לא יחזיק מעמד, וכדאי להכין מראש כמה חלופות (על כך ביתר הרחבה בהמשך).

אפשרי: היה אפשרי בעבר, ומן הסתם אפשרי גם בעתיד. בידינו הדבר. זה בעיקר אורח מחשבה מביס המושתת על דטרמיניזם תרבותי, שמשפיע עלינו לרעה, מזריק לנו חוסר אונים וערפול חושים. כשאנו עומדים מול ארגונים גדולים וחזקים, אנו עשויים לחוש את חולשתנו כאנשים בודדים. אנחנו שוכחים שכל זה לא יכול להתקיים ללא האנשים ושיתוף הפעולה שלהם. אין הרבה דברים בהתייחס לאדם והתארגנויותיו שכדאי להגיד עליהם "אי-אפשר". מה שלא אומר שעלינו להיות עם הראש בעננים ולדמיין כל מיני דברים שאינם קשורים למציאות. אבל הממשות עצמה היא עשירה ודי מופרעת, והרבה יותר אפשרי בה ממה שאנו נוטים לחשוב.

ואם כן, אין סיבה שאנו, המזהים את הבעיות של העולם המודרני, לא נמציא לנו מדינה, שרוצה לגשת להתמודד עם הבעיות שאנו רואים, באופן מקיף ושונה ממה שנהוג ומתאפשר בכלים המצויים. הניסיון לשנות פרמטר קטן בשיטת הבחירות, עלול לקחת הרבה זמן ומאמץ, בשעה שאפשר פשוט להקים מדינה חדשה שמראש כל צורת הממשל שלה היא אחרת. אם היא תמצא חן בעיני האנשים, יחברו אליה רבים, ואם לא, היא תתאדה מעצמה בלי לגרום נזק. מדינה כזו, אלטרנטיבית ושולית ככל שתהיה, תוכל להוות מקור השראה לאחרים, ולהוות מצע תחליפי שיצוף על פני השטח, אם וכאשר יקרו המבנים הקיימים.

לפני שאני בא לפרט את מאפייניה של מדינה **רשתית דיאלוגית**, כפי שאני מבין אותם, אני רוצה להתעכב עוד קצת על הרעיון של מדינה רשתית בכלל, ומעמד קיומה.

אני חושב שדוגמה למדינה כזו היא היהדות לאורך אלפיים שנות גלותה. היא הייתה (ועדיין) **גלובלית ומקומית**. התבססה על תפיסה רוחנית מסוימת, אשר התפרטה הן לאורח חיים והן למסדים מקומיים שונים אשר ארגנו את חיי הקהילה, ותמכו באורח החיים היהודי, ונתנו לפועלים במסגרתה תחושה של **זהות** ומשמעות. אפשר להבין את חששם של אחדים, שמא הקמת מדינה ישראל, עלולה להחריב את המדינה היהודית הרשתית...

אין צורך לחשוש יותר מדי. חלק מקיומה של כל מדינה רשתית הוא **השקיפות**. היא אינה פועלת במסתור, ולא מנסה לחתור תחת מדינות הלאום, או להיות "נגד" בכל צורה אחרת. אם מדינות הלאום תקרסנה, זה יהיה בשל הנזקים שהן עושות לעצמן, או משום שהן תאבדנה רלוונטיות. זה לא אומר שמדינה רשתית לא מנסה להשפיע – זה חלק מסיבת קיומה – אבל היא עושה זאת בדרכי שלום ודוגמה אישית, אוספת אליה את מי שרוצה, לא מסתירה את כוונתה ליצור עולם מתוקן וטוב יותר, ולא מפרידה את גורלה מגורל שאר האנשים.

מדינה רשתית צפה על פני המבנים הקיימים, ומעצם טבעה גם מעורבת בהם, ועם זאת שומרת על זהותה. היא מציעה את שירותיה לאנשים שאינם בהכרח "אזרחים" שלה, ומקבלת מהם שירותים. היא פועלת לרווחת האנשים באשר הם, מתוך כבוד למבנים הקיימים. היא יכולה להתרחב ולהצטמצם בגמישות, בין היתר מכיוון שהיא מטפחת שיטות שיתוף פעולה מבוזרות וחסיונות. היא מקיימת את ארגוניה לצד המבנים הקיימים, ובאופן הזה גם יכולה להיות מאומצת על ידי מדינות הלאום, כפתרון משלים לאחלת ידן.

תהליך כינונה של מדינה כזו, אפילו רק בתור תרגיל מחשבתי, יכול לעזור **להחזיר את העולם לאנשים**.

תארו לעצמכם מדינה רשתית כזו (או בכלל מדינות רשתיות) שהולכת ומתעבה במהלך השנים, עד שרוב האוכלוסייה במקום מסוים נעשה לאזרחים שלה והם בוחרים בארגוניה בתור ברירת המחדל של פעילותם. במקרה כזה, מדינת הלאום פשוט תנשור מעצמה.

הרעיון של מדינה רשתית, גם בשלבי התפתחותו הראשונים יכול להעניק לכל מי שבוחר לחבור אליו **זהות עם תקווה**. גם אם מדובר רק בקומץ אזרחים המאכלסים את המדינה הזו, זהו זרע שיש לו פוטנציאל התרבות, פוטנציאל שיכול לפרוץ בתנופה כשהתנאים מבשילים.

בינתיים המחשבה המתפרטת, שהיא חלק מחזון שלם, יכולה להתכנס ולהיאסף במקום אחד. וגם לזה יש ערך. רעיון המדינה הוא מכל האוסף את פירות המחשבה של אנשים רבים ובמגמה אחת. והדבר הזה עצמו – הלימוד והמפגשים הממשיים שבהם הלימוד הזה קורה – הרי הם כבר יסוד תשתיתי של המדינה הרשתית החדשה.

.7

ועם זאת האוריינטציה שלי מעשית ולא רק לימודית.

גלגול מוקדם של הרעיון קיבל אצלי את הכותרת "**תיבת נוח חברתית**". הוא בא על רקע דאגה עמומה שחוויתי עוד לפני שידעתי על נגיף הקורונה שהתחיל באותה עת להתפשט בסין. וכך כתבתי: לו היה נודע לנו על פרוץ כאוס חברתי עשר או חמש עשרה שנה מראש, האם היה משהו שהיינו יכולים לעשות במהלך השנים הבאות כדי להכין את עצמנו לקראתו? אינני שואל כיצד נפעל כדי להציל את עצמנו כיחידים, אלא באיזה אופן אנחנו יכולים להתארגן כדי להציל את האנושות, או לפחות כדי למתן את הנזק.

הנחתי שאלה אנחנו, כאנשים יחידים וא-ממסדיים, שנוכל לחוש את בואו של המשבר, ולהתחיל להיערך אליו מראש על ידי כך שנשתף פעולה ונבנה "**תיבת נוח**" חברתית הפרושה על פני העולם ומבוססת על מארג של הסכמות מסוג חדש, הסכמות יציבות המחזיקות את עצמן, ומשמרות את כל מה שהוא בעל ערך בתרבות הקיימת. אם וכאשר תקרוסנה המערכות החברתיות הקיימות, "תצוף" תיבת הנוח על פני הים הסוער, כמבנה של יציבות שאליו יוכלו לחבור אנשים נוספים שאיבדו את הקרקע תחת רגליהם, וכך ליצור תגובת שרשרת הפוכה – סדר ידביק סדר.

איך, אפוא, תראה תיבת נוח כזו? מה העקרונות של מבנה חברתי העמיד לכאוס חברתי?

בהצעה המקורית, העליתי את הרעיון של רשתות שונות (שעשויות להיות מבוססות על סוגים שונים של כסף). למשל, רשת מזון, רשת מידע, רשת אנרגיה, וכן הלאה. ולחשוב בנפרד על כל רשת ומה נחוץ לה. מה נחוץ למשל לרשת אלטרנטיבית לייצור מזון? מה עקרונותיה, איך היא פועלת, מי פועל בה, איך שותפים בה שאר האנשים, זיקתה למערכות הקיימות היום, מה היא יכולה להציל מן המערכות הקיימות ולהתמיר לביטחון שלה, כיצד היא יכולה לתמוך בהמשך קיומן, ועל מה אי אפשר לסמוך.

בתור תרגיל, זה נראה לי **ניסוי מחשבתי** מרתק: לנסות לדמיין התארגנות כזו, שכאשר הסכמות מן הסוג הרגיל קורסות, הסכמותיה שלה בכל זאת נשארות יציבות, ומהוות את התשתית להמשך שיתוף פעולה בין אנשים (כיוון כזה של מחשבה היה גם התשתית להיווצרותה של רשת האינטרנט המודרנית). לחקירה של מאפייניה של התארגנות כזו יכולים להיות תוצרי לוואי פוריים, וייתכן שיהיה ערך ביישום של צעדים לקראת מארג כזה, גם אם לא יקרה כל אסון חברתי. אולי, אם אנשים מספר ימצאו עניין בשאלה זו וישתפו פעולה סביבה – אפילו רק בתור תרגיל תיאורטי – עצם המעשה כבר ישפיע לטובה.

.8

בשעתו שאלתי: איך תראה **תיבת נוח חברתית**? מה יהיו יסודותיה (שלדה)? עקרונות פעולתה? מפרשיה? וגם: האם בכלל אפשרית התארגנות מופרדת – "אי של סדר" – בתוך מציאות חברתית כל כך מורכבת?

מדינה רשתית הוא ניסוח נוסף, ועוד צעד בכיוון.

המטפורה של "תיבת נוח חברתית" יכולה לסייע לדייק את עקרונות יצירתה של המדינה הרשתית.

אני חושב על מדינה רשתית **דיאלוגית**. הכותרת "דיאלוגית" מכילה עבורי איכויות רבות ומוגדרות, אבל, מבחינת היעדים, זו דרכי להבין כיצד ניתן ליצור מציאות אנושית **בת-קימא, צודקת ומשגשגת**. אולי אלה אותם עקרונות של כל מדינה רשתית, ולא דווקא של מדינה רשתית-דיאלוגית, לא ברור לי כרגע מה הגבול ביניהן. אבל בכל אופן אני מזהה את הרוח הדיאלוגית כמהותו של החזון השלם. בהמשך אפרט כמה ממאפייניה, בעיקר כדי לתת תחושה ראשונית של מהותה – מה יכולים ליצור יחדיו חבורה של אנשים בוגרים.

שקיפות ופתיחות: ארגונים שונים שומרים על רמות שונות של סודיות מתוך רצון לשמור על ייתרון מול ארגונים אחרים, ועל זהות נפרדת. מלבד העובדה שהמדינה הרשתית דיאלוגית מבקשת לפעול לרווחת האנשים ולא בהכרח להתחרות איתם, היא גם מבינה שדרך הקיום ללא הסתרה היא עמידה יותר, ולא בהכרח מחלישה את הזהות. אנו רוצים לפעול על פי אותם כללים אתים של הקוד הפתוח, המאפשרים לכל אחד לקחת חלק.

התעדכנות: מה שלא תהיה הרשימה של אפיונים שאני יכול לרשום כאן, אלה יהיו תמיד אפיונים זמניים, המתעדכנים מעת לעת, על פי **הליך מובנה של התעדכנות**. הנחת המוצא היא תמיד שכל פתרון מבני הוא צורה קפואה בתהליך אבולוציוני שעתיד לשנות את צורתו. שני הדברים נחוצים: גם הקפיאה הזמנית וגם ההתחדשות. כשיש מנגנון מובנה של התעדכנות, זה מאפשר להתמסר ל"מבנה" בלי שיהפוך לעבודת אלילים חדשה.

התפצלות: אף על פי שאחד העקרונות של מדינה רשתית דיאלוגית קשור בריבוי הפנים וריבוי הצבעים של אזרחיה, מכיון שהיא איננה קשורה לקרקע מסוימת, אין מניעה שמדינה כזו תתפצל בהמשך חייה לשתי מדינות או יותר. בכל מקרה היא תופסת את עצמה כמדינה רשתית לצד מדינות רשתיות אחרות, ומאמינה בגיוון.

שיתופיות/ביזור: אנו פועלים לקראת חוכמה שיתופית, ומבקשים לבסס התארגנות שאינה תלויה באדם אחד, אם כי היא לא בהכרח פוסלת מבנה של מנהיגות והובלה של יחידים. כמו הולגרמה, כל חלק שלה מכיל את השלם. היא לא שייכת לאדם או קבוצה, היא של כולם. ביטוי למעשה שיתופי.

לימוד: הלימוד המתמיד הוא אורח חיה. לימוד הממשיך לחקור את האופקים והדרכים השונות להתארגנות אנושית, וממשיך לנסות ולהתנסות. מדינה שהיא "בית ספר" במובן הטוב, וכל אזרחיה תלמידים חכמים.

גמישות: מבנה גמיש שיכול לשנות את צורתו כדי להתאים את עצמו למציאות המשתנה, ובעיקר לגדול ולקטון, להתארך ולהתקצר, להתעבות ולרזות.

ללא צבא: כי אין אדמה שעלינו להגן עליה, ומה שכן יש להגן עליו, הצבא לא יעזור. וגם כיוון שמי שירצה "לכבוש" את המדינה הזו, ימצא את עצמו מול יצור בעל אלף ראשים, שהרי כל אזרח הוא גם מנהיג. המבנה הפרקטלי-הולוגרמי, אפילו רק כזרע (כמדינה), ימשיך להתקיים עד אחרון אזרחיה. ללא צבא, גם מכיוון שהגענו להתפתחות טכנולוגית שבה ממילא יש לנו את יכולת למחוק את העולם.

וכדי לא להאריך הנה עוד כמה כותרות בקצרה. רוח הדברים כתובה גם ב"מניפסט הדיאוגי":

סובלנות לשוליים: לוקחים בחשבון שתמיד יהיו אחרים, ובכל מקרה זו מדינה ברוח אנרכיסטית.

חירות: החוקים הם הסכמות, הצעות, עידוד לשיתוף פעולה. העצמאות של היחיד היא חלק מן היחד.

ערבות הדדית: במקום אנונימיות, הכרות אישית, וערבות הדדית.

איטיות: אנחנו לא ממהרים, ומבחינים בין הדחוף לחשוב.

מקומי וגלובלי: אנשים ממש, מפגשים ממש, מעשים ממש, מקומי ממש, ובו בזמן זיקה למשהו רחב יותר.

הקפה: הכול קשור בכול, וישנו ניסיון לתת מענה לכל היבטי החיים המשתפים

שירות: המדינה באה לשרת את האנשים ולא להפך. לא רק את אזרחיה, אלא כל מפעלה היא תיקון עולם.

חינוך לימוד: ואחת הכלים המרכזים שהיא משתמש בשירות זה, היא לידע, להעיר, להאיר, לחנך.

בגרות: מעגל הבוגרים המוציא מן הצל אל מעגל ההסכמה.

אהבת האמת: באמת, לא רק למראית עין.

טיפוח המלאות: בשייכות, בחוכמה, בעשייה, בהתבוננות.

כשאני מסתכל סביב, אינני רואה הרבה אנשים שנמצאים בעמדת מנהיגות בתחומים שונים, המסוגלים אכן לעשות שינוי עמוק במציאות שבה הם מתפקדים. אני לא רואה את מנכ"לית משרד החינוך משנה את מערכת החינוך, אני לא רואה פרופסורים באקדמיה משנים את האוניברסיטה, או מובילים מדיניות כלכלית חדשה. ובאופן כללי יש מעט אנשים בוגרים שאפשר לסמוך עליהם שיפתחו תפיסה רחבה ורדיקלית של המציאות החברתית. אבל אני מאמין בחוכמה השיתופית של אנשים שנאספים יחדיו, אם הם רק מתמסרים למשחק הנכון.